

ГУСИ, ГУСИ, ДОДОМУ!

УКРАЇНСЬКІ
НАРОДНІ
ІГРИ

ПЛЕТЕНИЙ ШУМ

Плетений шум — дуже гарна гуртова гра, бо це разом і танок. Тим-то в неї і гратися, і дивитись, як граються, гарно.

Всі беруться за руки і стають півколом. Середня пара підносить з'єднані руки догори — це «ворота». Крайні пари — один іде з одного, другий — з другого боку — пробігають у ворота. Коли ж доходить черга до середньої пари, то вона перекручується під своїми руками, і гра йде далі. Шум то заплітають, то розплітають, співаючи таку пісеньку:

Ой нумо, нумо
В плетеного шума.
Як наша мати
Буде заплітати.
Заплетися, шуме,
Заплетися,
Хрещатий барвінку,
Розстелися.

Ой нумо, нумо
В плетеного шума.
Як наша мати
Буде розплітати.
Розплетися, шуме,
Розплетися,
Хрещатий барвінку,
Розстелися.

Так повторюють, поки награються.

Вил 40756
Вил
Вил

СІРИЙ ВОВК

А оце вже гра для тих, хто має прудкі ноги. Бо тут треба втікати од сірого вовка! Ну, хоч і не від справжнього сірого вовка, то все-таки попасти йому в лапи не хочеться.

А починається все так. Одного когось вибирають за сірого вовка. Він сідає на пеньочку й сидить, зіщулившись і взявшись рукою за щоку. Ось, мовляв, який я бідний та сумирний!

Ну, всі, коли таке побачать, підходять до вовка ближче, а далі зовсім близьенько, нахилиються і вдають, ніби рвуть траву. Та ще й приспівують:

І рву, і рву горішечки,
Не боюсь вовка й трішечки!

І махають на вовка руками, наче кидають оті нарвані «горішечки».

Оцього вже вовк не витримує. Він підхоплюється на рівні ноги — і навздогінці!

Ганяється, поки таки когось упіймає: нехай іще хтось побуде за сірого вовка!

ЗАЛІЗНИЙ КЛЮЧ

І в цій грі є сірий вовк. Тільки тут він нікого не ловить, бо сам упіймався.

Ось як воно вийшло. З цілого гурту дітей ніхто сам не схотів бути за вовка. Ну, а без вовка не можна погратися в таку цікаву гру. Отоді їй надумалися діти: а лічилки нащо?

Згадали їй лічилку:

Котилася торба
З великого горба,
А в тій торбі
Хліб-паляниця.
З ким захочеш,
З тим поділися.

На кого припало останнє слово лічилки, той і став за вовка. І одразу оточив його дитячий ключ-коло: упіймався вовк! Він тоді давай кидатися на всі боки й налягати грудьми то в одному місці, то в другому: чи не пощастить коло де прорвати, п'ятами наживати! Та ба! Міцненько діти тримаються. Та ще й питають вовка, сміючись: «А який ключ?» — Чи міцний, мовляв. «Ох, залізний!» — одказує вовк. І знов кидається й налягає грудьми на ключ — поки не розчепить чиїхось рук.

Може б, він і не подужав розірвати — бо то ж залізний ключ! Але дітям шкода, певно, стає втомленого, захеканого вовка — і хтось, мабуть навмисне, попускає руки. О, тут вовк одразу не той стає — робиться грізний та лютий! Це побачивши, цілий ключ вирішує його прогнати і кидається навздогінці, співаючи:

ЖУРАВЕЛЬ

А в журавля ви коли-небудь гралися?

Спробуйте лишень погратися, тоді й побачите, що журавлеві сталося.

Коли гра тільки починається, журавель (звичайно, це хтось із вас, кого вибрали) походжає собі в колі і час од часу робить так, ніби завзято смиче щось дзьобом — щипає коноплі. Думає, певно, що його ніхто й не бачить. Все коло не може цього журавлеві подарувати і починає докоряти йому:

Занадився журавель, журавель
До бабиних конопель, конопель.
Сякий-такий журавель,
Сякий-такий довгоногий,
Сякий-такий дибле,
Конопельки щипле!

Журавель чує це, але й вухом не веде, — робить своє. Тоді з кола виступає хтось один, кого наперед вибрали, і співає:

А я тому журавлю, журавлю
Сіттю крильця обів'ю, обів'ю!

І кидається навздогінці за журавлем, ловить того і вдає, ніби накидає на нього сітку.

Журавель собі удає, ніби пручається. А коло співає:

Сякий-такий журавель,
Сякий-такий довгоногий,
Сякий-такий дибле,
Конопельки щипле!

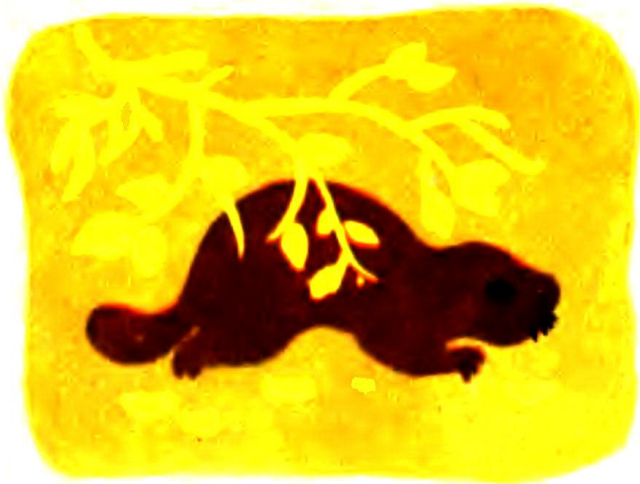

Журавель тоді повертається обличчям до ловця і показує, ніби не розуміє, за віщо його спіймали. Ловець же бере його за руку і водить по колу, співаючи разом з усіма:

Оце щоб ти не дибав, не дибав,
Конопельок не щипав, не щипав.
Сякий-такий журавель,
Сякий-такий довгоногий.
Сякий-такий дибле,
Конопельки щипле!

Після цього на місце присоромленого журавля вибирають другого. Вибирають і іншого ловця — і гра йде далі.

БОБЕР

А хто хоче погратися в цю гру, той мусить і добре бігати, і вміти гарненько ховатися.

Бо той, кого виберуть за бобра, має сховатися так, щоб його не одразу хорти знайшли.

Треба ще й мисливця вибрати — він пускатиме хортів, щоб шукали добре. За хортів будуть усі, крім бобра та мисливця.

Спершу бобер ховається в кущах, а мисливець ставить хортів спинами до тих кущів і пильнує, щоб вони не бачили, куди саме бобер заховався. Коли бобра вже не видно, мисливець починає співати:

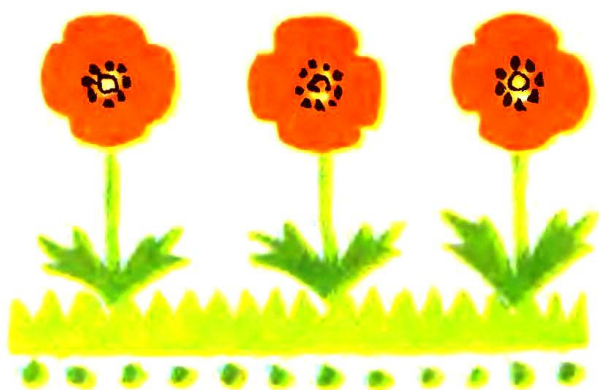
Ой ти, старий бобре,
Заховайся добре,
Бо я хорти маю,
На поле пускаю!

Проспівавши свою пісню раз, він співає так і вдруге — дає боброві час заховатися, бо це дуже чесний мисливець. Як проспіває вдруге, тоді гукає: «Хорти з лісу!» Хорти повертаються і прудко біжать шукати бобра. Коли бобер запримітить, що його не бачать, він помаленьку переховується в інше місце.

Але хорти в мисливця добрі. Та ще він їх увесь час заохочує: «Шукай, Сірко! Лови, Бровко! Гуджа, хорти, його!»

Нарешті бобра спіймано, і гру починають спочатку, вибравши іншого мисливця й бобра.

МАК

Нумо гратися в мак! А то така гра, що й наспіваєшся, і в танку находишся, і наговоришся, ще й мак навчишся вирощувати. Бо так до ладу все розкаже бравий козачок про той мак, що всяк усе враз запам'ятає.

Козачок — це той, хто в колі, його туди вибирають, і він усе, що коло маку роблять, рухами показує. Взявшись за руки, всі ходять круг нього, співаючи:

Ой на горі мак,
Під горою так,
Мак, маки, маківочки,
Золотії голівочки,
Станьте ви так,
Як зелений мак.

А коли проспівали, спиняються й кажуть: «Козачок, чи виорав на мачок?» Козачок, звичайно, вже це зробив і показати, як це роблять, устиг, бо зразу ж весело озивається: «Виорав!»

Тоді знов ходять кружка й співають тої самої пісеньки. Проспівавши, спиняються й питають: «Козачок, чи посіяв мачок?» І бравий козачок одказує: «Посіяв!» Почувши це, коло знову співає, ходячи. Бо й як же не співати, не тішитися, маючи такого меткого козачка! Спитали його далі, чи посходив мачок, а потому — чи пора його полоти, а далі, чи цвіте, чи поспів. І щоразу так само співали з радощів, бо жвавий козачок усього доглянув, усе знав і все встигав поробити коло мачку. Та ще й показував, як усе те робиться.

Нарешті спитали: «Козачок, чи пора брати мачок?» — «Пора!» — озвався він.

Тоді всі підбігли до нього і зачали жартома турчати у ву-
ха, всяк собі: «Славний козачок! Бравий козачок! Жвавий
козачок!»

З тієї похвали козачок геть засоромився, прохопився по-
під руками і втік!

Довелося другого на його місце вибирати.

— Якого? — питає бабуся, поглядаючи на своїх бичків.
— Та того бичка полового, — показує той.
Але ні, бабуся не хоче продати полового:

— Він у мене половий,
Він у мене дорогий —
Цього не продам! —

каже вона.

Усе коло згоджується, що то справді дорогий бичок,
і собі повторює:

— Він у мене половий,
Він у мене дорогий —
Цього не продам!

А бичок випростується, робиться
гордий — он який я мовляв.

Але не тільки полового — ніякого
не хоче вона продати. Це добре видно
з усієї розмови:

— Та продай, бабуся, бичка!
— Якого?
— Та того бичка мурого.

— Він у мене мурий-мурий,
Нагодує свині й кури —
Цього не продам!

Тут мурий бичок показує, як то
він те робить.

— Та продай, бабуся, бичка!
— Якого?
— Та того бичка рябого.

— Він у мене рябий-рябий,
Він у мене плохий-плохий —
Цього не продам!

Рябий бичок схиляє голову, при-
кладає руку до щоки, стає лагідний-
лагідний.

«ТА ПРОДАЙ, БАБУСЮ, БИЧКА»

А це гра в бабусю, що мала аж сім бичків, а не хотіла жодного продати. Та й як їх продаси, коли других таких, мабуть, не мав ніхто у світі! Бо ті бички вмiли всяку роботу робити: і хату замітати, й ложки мити, і кури годувати...

Напевне, вам скортить у таку гру погратись. Нехай один хтось буде за бабусю, а семеро — за бичків. Бабуся пастиме їх. А щоб вони, бува, не подались у шкоду, зробіть їм «загороду» — візьміть у коло. Ще виберіть когось, щоб «купував» бичків. Він теж іде в коло, роззирається і, побачивши таких гарних бичків, каже:

— Та продай, бабусю, бичка!

- Та продай, бабусю, бичка!
- Якого?
- Та того бичка лисого.

— Він у мене лисий-лисий,
Переміє ложки й миски —
Цього не продам!

Тут лисий бичок робить руками так, наче миє ложки й миски.

- Та продай, бабусю, бичка!
- Якого?
- Та того бичка сірого.

— Він у мене сірий-сірий,
Вимітає хату й сіни —
Цього не продам!

Тепер сірий бичок показує всім, як він уміє замітати.

- Та продай, бабусю, бичка!
- Якого?
- Та того бичка білого.

— Він у мене білий-білий,
Намолоте й перевіє —
Цього не продам!

Білий бичок удає завзятого молотника.

- Та продай, бабусю, бичка!
- Якого?
- Та того бичка чорного.

— Він у мене чорний-чорний,
Він у мене добрий-добрий —
Цього не продам!

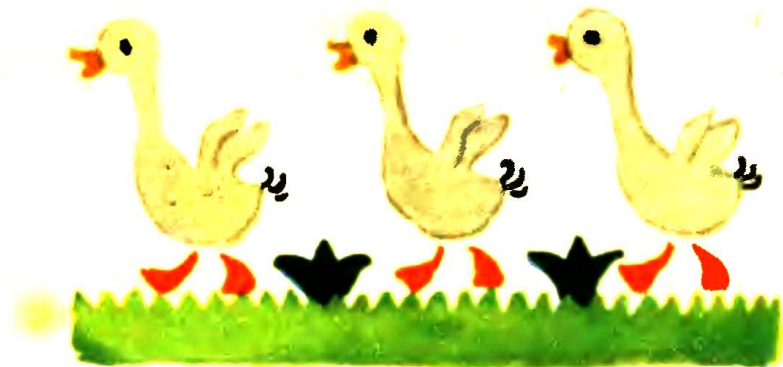
При цьому чорний бичок підходить до бабусі й любенько лащить до неї.

І все коло щоразу мусить згоджуватися з бабусею: такого бичка не можна продати!

Так і лишаються бабусі всі її бички.

«ГУСИ, ГУСИ, ДОДОМУ!»

Не думайте, що ці гуси були собі страшкі та й годі, бо тікали од вовка. Вони ж були ще невеличкі гуси, майже гусенята, а вовк той, звісно, і страшний, і здоровенний.

Тим вони й мусили бігти. Та хоч і бігли, то проз вовка бігли, на полі ночувати не лишалися! Ото ж бо й не були такі страхополохи, як хтось би міг подумати. А ноги такі прудкі мали, що й вовкові задро ставало. Недарма ж і почали в цих гусей гратися.

Отак. Беруть довгу лозину і двоє дітей міряються — беруться по черзі руками від одного кінця до другого. Чия рука вкінці вийде зверху, той буде за матір гусям, а чия знизу — той вовк. Мати виряджає гусей — усіх дітей — на пасовисько (з одного краю галявини в другий), і вони починають «пастися». Вовк одходить далеченько вбік.

Мати враз гукає:

— Гуси, гуси, додому!

— Чого? — озиваються гуси.

— Вовк за горою!

— Що він робить?

— Гуси скубе!

— Які?

— Сірі, білі, волохаті! Тікайте прудко до хати!

Тут усі гуси — в ноги! А вовк — навперейми, аби когось упіймати. Та довгенько йому доводиться попобігати, поки зловить якого гусачка! Ну, а як уже зловить, тоді одводить до себе за гору, а сам кидається за іншими. Як усіх переловить або вже дуже втомиться, тоді вибирають іншого вовка та матір і граються далі.

Пограйтеся й ви в цю гру.

ПОДОЛЯНОЧКА

А тепер давайте в подоляночки пограємось. Одна дівчинка буде за подоляночку — вона йде в коло. Всі ж інші стають кружка, беруться за руки і водять танок, співаючи:

Десь тут була
Подоляночка,
Десь тут була
Молодесенька.

Тут вона впала,
До землі припала.
Личка не вмивала,
Бо води не мала.

Під цю пісню подоляночка спершу ходить у колі, а потім присідає до землі, схиляє голову на руку і сидить так, зажурившись, аж усім шкода її стає, і вони співають:

Устань, устань,
Подоляночко.

Тут подоляночка підхоплюється, а коло співає далі:

Умий личко.
Як ту скляночку.

На ці слова подоляночка показує в рухах, як вона старанно вмивається. І побачивши, що вона така чепурна, всі здогадуються, що вона, певно, й танцювати вміє, і радять їй у своїй пісеньці:

Візьмися у боки,
Покажи нам скоки.
Та біжи до гаю,
Бери дівча з краю!

Подоляночка тішиться і пританцює під цю пісеньку, а далі біжить до кола, бере за руку якусь дівчинку і веде всередину на своє місце, а сама стає в коло разом з усіма. Гра починається спочатку.

МИР-МИРОМ!

А оце — гра, в якій сваряться й миряться. Не насправді сваряться, а тільки вдають. Зате миряться з радістю й щиро.

Ось як усе йде. Багато дітей беруться за руки і роблять велике коло. Тільки треба вибрати таке місце, де м'якенька й густа травиця. Двоє йдуть у коло, беруться за руки і витягають їх уперед, а ноги зближують в одному місці, одхиляються назад і швидко крутяться в один, а далі в другий бік, співаючи разом з усім колом:

Дрібу, дрібу, дрібушечки,
Наївшия петрушечки,
Наївшия лободи —
Гала, гала до води!

Тут хтось один із двох легенько пускає руки, і обидва бух у м'яку траву!

Тут усе коло трохи наближується до них: що то далі буде? Обоє підводяться, одвертаються одне від одного і стоять.

Тоді коло знову віддаляється, починає ходити, приказуючи:

Мир-миром!
Пироги з сиром,
Варенички в маслі,
Ми дружечки красні —
Помирімося!

Двоє, що в колі, спершу не хочуть миритись, але їм знову співають те саме. Тоді ті повертаються одне до одного, всміхаються, беруться за руки і йдуть по колу, співаючи разом з усіма тієї самої пісеньки.

Потім у коло йдуть двоє інших, і гра йде далі.

12 коп.

ПРАВА

**Малював
АЛЬФРЕД ЛЬВОВ**

**Ігри обробили й переповіли
ВОЛОДИМИР БОЙКО та ЄВГЕНІЯ ГОРЕВА**

Д Л Я   Д О Ш К І Л Ь Н О Г О   В І К У

ГУСИ, ГУСИ, ДОМОЯ!

Українська народна гра
(На українському мові)

Редактор **А. І. Григорук**
Художній редактор **С. К. Артюшенко**
Технічний редактор **Ф. Н. Різник**
Коректор **Г. М. Горлач**

Здано на виробництво 22.VII 1966 р. Підписано до друку 3.X. 1966 р. Формат 84×108¹/₁₆. Фіз. друк. арк. 1,5. Умовн. друк. арк. 2,46. Обл.-вид. арк. 1,79. Тираж 250000. Папір офсетний № 2. Зем. 605. Ціна 12 коп. Видавництво «Веселка». Київ, Кірова, 34. Фабрика копйорового друку Комітету по пресі при Раді Міністрів УРСР, Київ, Довженка, 3.

7—6—1
688—1966—М

